

2016-01-22

Ert dnr:
U2015/4800/GV

Avdelningen för juridik
Ann Sofi Agnevik
Avdelningen för utbildning och arbetsmarknad
Eva-Lena Arefäll

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Ökad insyn i fristående skolor (SOU 2015:82)

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tillstyrker utredningens förslag att införa offentlighetsprincipen för huvudmän för fristående skolor.
- SKL ställer sig positivt till att de kommunala arkivmyndigheterna ska vara arkivmyndigheter även för huvudmännen för fristående skolor.
- SKL tillstyrker att arkivet för en fristående skola, ska överlämnas till den kommunala arkivmyndigheten om huvudmannens verksamhet upphör, men förutsätter att detta åtagande kan finansieras fullt ut.
- SKL tillstyrker förslaget att en kommun får meddela föreskrifter om avgifter för tillsyn av arkiven och för förvaring av övertagna arkiv.
- SKL tillstyrker att den särskilda insynsrätten för allmänheten enligt skollagen tas bort eftersom den blir överflödigt om offentlighetsprincipen införs.
- SKL anser att en ekonomisk utredning måste genomföras för att det ska kunna bedömas vilka kostnader ett övertagande av elektroniska arkiv från de fristående skolorna innebär, så att det kan säkerställas att kommunerna får full ekonomisk kompensation för sina åtaganden.

Förbundets ställningstagande

Kommunala skolor och offentlighetsprincipen

SKL välkomnar utredningens förslag att införa offentlighetsprincipen hos huvudmän för fristående skolor. Så lika villkor som möjligt bör gälla för alla skolor. Utredningens förslag är ett steg närmare detta. Ett införande av offentlighetsprincipen för fristående skolor är en fråga om rättssäkerhet för eleverna, föräldrarna och allmänheten, och bidrar till en känsla av rättvisa mellan skolorna, oavsett huvudmannaskap.

SKL tillstyrker utredningens förslag att detta bör ske genom att huvudmän för fristående skolor jämföras med myndigheter vid tillämpningen av offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Förbundet tillstyrker även att anställda och uppdragstagare i fristående skolor ska omfattas av bestämmelserna om meddelarskydd i OSL.

SKL ser det som en brist att utredningens uppdrag inte omfattat fristående förskolor och fristående fritidshem som inte bedrivs i anslutning till en fristående skola samt pedagogisk omsorg. Enlig förbundets omfattning är offentlighetsprincipen lika viktig i sådan verksamhet, som även den regleras i skollagen och finansieras med offentliga medel.

Ert dnr:

Enligt förbundets uppfattning fungerar hanteringen av offentlighetsprincipen i de kommunala skolorna väl. De allmänna handlingar som oftast efterfrågas är betygsdokument, både egna och andras. Framställningar om utlämnande av allmänna handlingar på de kommunala skolorna kan också komma från föräldrar som vill tillvarata sitt barns rättigheter och som vill veta hur barnet behandlas på skolan. Det kan exempelvis handla om att få del av uppgifter om mobbning, kränkning, vilka åtgärder skolan vidtagit, olika utredningar och rapporter som finns på skolan m.m. Därtill efterfrågas elevernas adressuppgifter, eftersom det är ganska vanligt att företag begär ut adressuppgifter i syfte att skicka reklam till skolan eller till eleverna. Det normala förfarandet är att rektorn eller skolchefen beslutar i fråga om utlämnande av en allmän handling.

Vad omfattas av handlingsoffentligheten?

Enligt utredningens förslag ska bestämmelserna om handlingsoffentlighet omfatta *all* verksamhet som bedrivs av huvudmän i fristående skolor. En fristående skola bedriver näringsverksamhet och har inom sitt bolag möjlighet att bedriva många olika verksamheter, inte bara utbildningsverksamhet. Förbundet förutsätter att det tydligt klarläggs hur en avgränsning av arkivhandlingar ska ske hos huvudmannen för en fristående skola för det fall huvudmannen bedriver olika verksamheter inom samma bolag.

Kommuners arkivering av betygshandlingar för elever i fristående skolor

SKL tillstyrker utredningens förslag att varje huvudman för en fristående skola ska att ansvara för arkivet för skolan och ställer sig positivt till att de kommunala arkivmyndigheterna ska vara arkivmyndigheter även för huvudmännen för fristående skolor och därmed ha tillsyn över dessa.

SKL ställer sig även positivt till att arkivet hos en fristående skola ska överlämnas till arkivmyndigheten, dvs. kommunen, om huvudmannens verksamhet upphör.

SKL förutsätter dock att dessa kommunala åtaganden kan finansieras fullt ut. Förbundet tillstyrker förslaget om att en kommun får meddela föreskrifter om avgifter för tillsyn av arkiven och för förvaring av övertagna arkiv, men ifrågasätter om avgiftsmöjligheten kan förväntas medföra full kostnadskompensation.

En förutsättning för att en kommunal arkivmyndighet ska kunna ta över arkiv från friskolor som eventuellt upphör och som finns i kommunen är dock att kommunen i sina föreskrifter kan påverka formen för överlämnandet. Med detta avses att den kommunala arkivmyndigheten ska kunna styra vilken information, formen på informationen, strukturen/sorteringen, elektroniskt format och lagringsmediet då informationen överlämnas och tidpunkt när överlämnande får ske.

Om det inte kan säkerställas att de programvaror huvudmannen för en fristående förskola använt, är kompatibel med kommunens programvara, kan det medföra ett

Ert dnr:

stort omställningsarbete t.ex. i form av uppdateringar eller andra justeringar av kommunens egna programvaror för att filer i olika format och i olika programvaror från olika friskolor ska kunna tas emot. Detta kan i sin tur medföra stora kostnader för kommunerna.

Kommuners insyns rätt

SKL tillstyrker den av utredningen föreslagna ändringen av bestämmelsen om lägeskommunens rätt till insyn i fristående skolor. Om offentlighetsprincipen införs kommer alla kunna begära ut uppgifter från fristående skolor. Därmed behövs inte längre något särskild bestämmelse i skollagen för att tillgodose allmänhetens behov av insyn.

SKL är av samma skäl positivt till utredningens förslag att kommunens skyldighet att vara mellanhand mellan huvudmännen för de fristående skolorna och allmänheten som vill ha insyn i dessa huvudmäns verksamhet ska upphöra.

SKL delar utredningens uppfattning att kommunens rätt till insyn i övrigt ska finnas kvar. Insynsrätten handlar inte bara om att ta del av handlingar som upprättats vid en fristående skola, utan kan också innebära att kommunen besöker skolan för att hålla sig informerad om verksamheten där. Mot den bakgrunden är det viktigt att denna rätt till insyn kvarstår.

Konsekvenser för offentlig verksamhet

SKL delar utredningens uppfattning att förslagen i betänkanden kommer att påverka kommunerna främst genom att den kommunala arkivmyndigheten görs till arkivmyndighet för arkiv hos huvudmän för fristående skolor. Den kommunala arkivmyndighetens ansvarsområde kommer därmed att utökas och arkivmyndigheten kommer att få fler arbetsuppgifter och därmed ökade kostnader.

Fördelningen av friskolor är olika mellan kommunerna. Det finns friskolor i nästan alla svenska kommuner. I en medelstor kommun kan det finnas upp till ett trettiotal friskolor. Varje friskola utgör ett nytt tillsynsobjekt för arkivmyndigheten/kommunen. Tillsynen kommer att kräva ytterligare resurser, även personella resurser. Förbundet ställer sig, som framgått ovan, tveksamt till om de tillsynsavgifter som förslaget möjliggör, kommer att räcka för att täcka kommunens kostnader för tillsynen och för övertagande av arkiv.

Härtill kan man räkna med att den föreslagna regleringen kommer att medföra ytterligare uppgifter eller arbetsmoment för kommunerna, i form av informationsinsatser till egen personal, information till friskolorna om arkivering och arbete med att ta fram föreskrifter. En del av dessa kostnader har förmodligen karaktär av engångskostnader. SKL ställer sig tveksamt till om sådana kostnader kan läggas till grund för en tillsynstaxa. SKL utgår ifrån att hänsyn tas till kostnader även av detta slag i den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet.

Ert dnr:

Den föreslagna hanteringen av överlämnande av handlingar från huvudmän för fristående skolor som upphör till kommunerna kommer att leda till kostnadsökningar. Att överta handlingar i fysisk form kommer att kosta, men den stora kostnaden kommer att bli alla de uppdateringar av olika programvaror som eventuellt kommer att behövas hos både de kommunala arkivmyndigheterna och hos friskolorna för att kommunerna ska kunna ta över och förvara alla de handlingar som lagrats elektroniskt med olika programvaror hos olika fristående skolor. De ekonomiska konsekvenserna av ett övertagande av elektroniska arkiv från fristående skolor som upphör måste därför utredas närmare innan lagändringen genomförs, så att det kan säkerställas att kommunerna får tillräcklig ekonomisk kompensation.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande